

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Ett överklighetsfilter över verkligheten – att sitta fast i en konstig föreställning
Möller-Sibeliuss, Anna

Published in:
Vasabladet

Published: 05/12/2023

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Möller-Sibeliuss, A. (2023). Ett överklighetsfilter över verkligheten – att sitta fast i en konstig föreställning. *Vasabladet*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202401122494>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Att sitta fast i en konstig föreställning

I Heidi von Wrights diktbok "Mellan text och midnatt" tränger sig världen in kraftigare än tidigare. I den poetisk-filosofiska värld hon byggt upp i flera verk sedan debuten för tjugo år sedan finns strukturen för det och den kännetecknande abstrakta, minimalistiska och lätt absurda stilen har hon inte lämnat. Lite mera text blir det ändå och tydligare än någonsin förr sätter hon fingret på samtidsfenomen som är problematiska och oroande.

"Jag trodde att jag hittade mig själv men det var en text jag fann", skriver von Wright. Hon beskriver ett kulturellt tillstånd eller en civilisatorisk situation där det ligger ett överklighetsfilter över verkligheten, där allting är ett enda nu och en ständig upprepning, spegling, iscensättning av inövade repliker och färdiga manus.

Om Samuel Becketts drama "I väntan på Godot" från 1950-talet ännu spelade med karaktärernas väntan inser von Wrights diktjag att undsättningen helt enkelt inte kommer och att det inte är någon idé att vänta. Å andra sidan finns det inte så mycket annat att göra heller, förutom att genomskåda absurditeten i den pjäs som pågår, liksom dess förmenta oppositionskraft:

"Det är en konstig föreställning. Ridå, karaktärer, narrativ, ridå. Också det radikala är strömlinjeformat. Några sekunders fördröjning. Så applåderna."

I von Wrights textvärld blir barn närapå överkörda av tutande bussar, helt absorberade av mobiltelefonens skärm som de är och den dopaminkick som den ger. Diktjaget sitter med hörlurar och har sin kropp i en värld och öronen i en annan, fönsterputsare skurar den smutsiga mänsklighetens redan rena ytor för transparensen skull, mellan betonghusen är det asfalt och stadskärnan liknar en förort, djuren har chip under huden.

Diktjaget känner sig som en maskin programmerbar för olika uppgifter men bryter ihop i affären när äggen inte hittas. Hen noterar att det droppar från ögat men vet inte vad det är. Men när samma utsaga skiftar och mer information tydligen fåtts verkar det inte göra någon större skillnad: "Det droppar från mina ögon och jag vet vad det är." Alienationen kvarstår, kontakten med den egna kroppen är i grunden bruten.

Även om jaget försöker reda ut begrepp, ordna fakta och lögner så de stämmer, ta del av bruksanvisningar och planritningar, räkna ut stresskalkyler, pröva mallar för perceptionen och samla formuleringar och betydelser så är tillvaron ett oändligt förvirringstillstånd. Så har det inte alltid varit:

"Jag saknar förr i världen. När allt inte var möjligt. Det var bra för naturen och eventuellt också för mänskligheten."

Den här typen av understatement och enkla konstateranden helt renons på affekt är så nära ett nödrop det går att komma. Kritiken över sakernas tillstånd uttrycks tydligt nog fast den är abstrakt och inte refererar till något särskilt: "Det här är ett fruktansvärt misstag. Det var inte så här det skulle bli."

Och vissa slutledningar går det fortfarande att göra: "Naturens tecken är inte så otydliga som de verkar. Inte så svåra att tyda." En annan sak är att hjälpen uppges vara undergången eller teknologin, vilket i sammanhanget låter som synonymer.

Det är en språkdominerad värld, epistemologisk kollaps och teknologiskt betingad hyperverklighet som von Wright skildrar. Hon gör det med lugn och sans, mellanrum och pauser, med en besinnande återhållsamhet mitt i kaoset och utsiktslösheten.

Boken slutar klaustrofobiskt med en uppmaning att invänta namnupprop och fortsatta instruktioner. För mänskligheten tycks det inte finnas någon utväg. Men katten har ett antal sidor innan dess slunkit ut: "Det finns alltid katter som rör sig fritt, går över gårdar, struntar i regler."

Något slags hopp ligger det väl också i det? Och någon implikation för oss människor?

Anna Möller-Sibelius